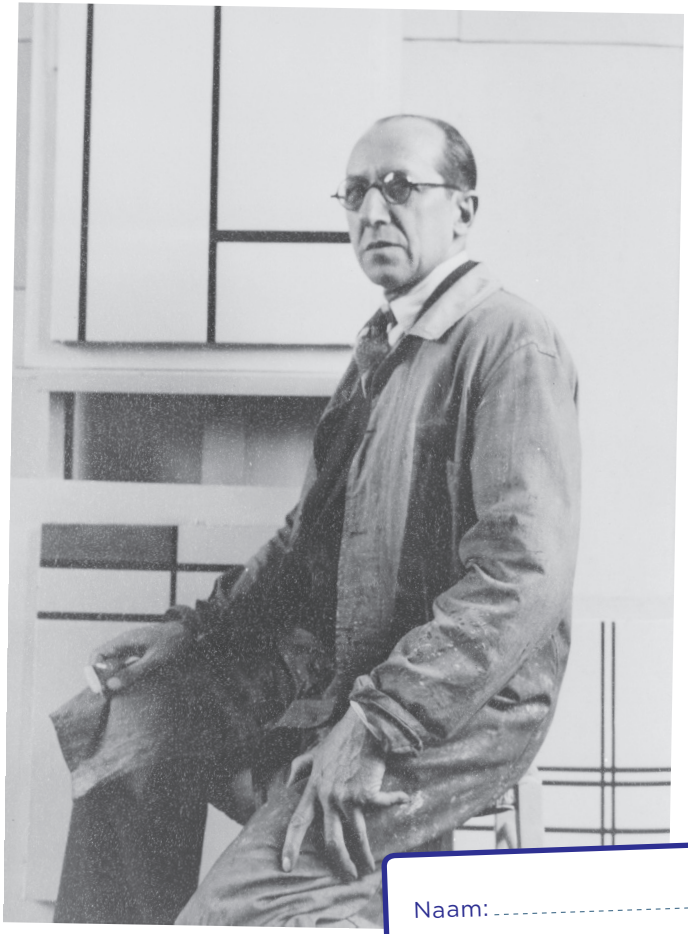
MONDRIAAN VOOR BEGINNERS

KIJKWIJZER

Naam: .....

Datum: .....

GEMEENTE MUSEUM DEN HAAG

VOORTGEZET ONDERWIJS

NIVEAU ★

Over deze kijkwijzer

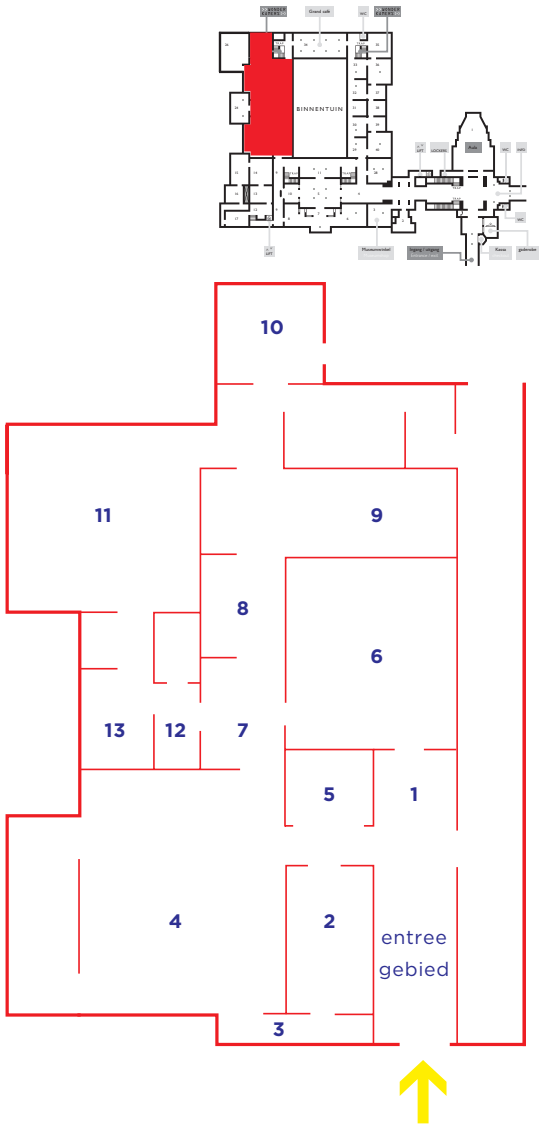
Deze kijkwijzer gaat over Piet Mondriaan en hoort bij de tentoonstelling Mondriaan & De Stijl.

Hoe ga je te werk

- Een clipboard kun je bij de infobalie in de hal lenen.
- Je mag op zaal alleen met potlood werken.
- Op de plattegrond in je kijkwijzer kun je zien waar je bent.
- Wanneer een vraag gaat over een specifiek werk, staat er een steunplaatje van in de kijkwijzer.
- Woorden met een ster kun je aan het einde van deze kijkwijzer in een begrippenlijst opzoeken.

We wensen je veel plezier!

Plattegrond tentoonstelling Mondriaan en De Stijl, begane grond

Deze tijdlijn loopt door de hele kijkwijzer. We beginnen met een vroeg schilderij van Mondriaan en eindigen met het allerlaatste dat hij maakte.

RUIMTE 1

Weide met koeien, 1902-1905

Piet Mondriaan, 12 mei 1899

OVER PIET MONDRIAAN

Mondriaan werd geboren in 1872 in Amersfoort. Toen hij 17 jaar was, slaagde hij voor het diploma van tekenleraar. Zijn oom Frits was kunstenaar en leerde hem met olieverf schilderen. Samen gingen ze graag naar buiten om landschappen te schilderen. Toen Mondriaan 20 jaar was, verhuisde hij naar Amsterdam en nam daar les aan de kunstacademie. Daar leerde hij zo 'echt' mogelijk schilderen.

In het begin schilderde Mondriaan vaak buiten. Waarom, denk je?

- ☐ Hij schilderde graag de boeren op het veld.
- ☐ Hij wilde het landschap goed naschilderen en besteedde veel aandacht aan het licht.
- ☐ Hij kon dan meteen zijn hond uitlaten.
- ☐ De verftube was net uitgevonden en hij wilde er graag gebruik van maken.

In deze zaal zie je een paar landschappen van Mondriaan.

Kies een schilderij en kijk op het bijschrift ernaast. Schrijf op:

Titel (*naam van het schilderij*): ----------

Datering (*wanneer het is gemaakt*): ----------

Maak een schets van het schilderij.

Wat is er allemaal te zien? Kruis aan.

- ☐ Zon
- ☐ Maan
- ☐ Wolken
- ☐ Molen
- ☐ Boerderij
- ☐ Hooiberg
- ☐ Kippen
- ☐ Sloot/rivier
- ☐ Hond
- ☐ Waslijn

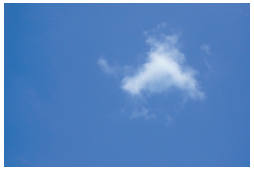
Welke 3 kleuren gebruikte hij het meest in deze vroege landschappen? Schrijf in elk blokje een kleur.

Avond aan het Gein, ca. 1906

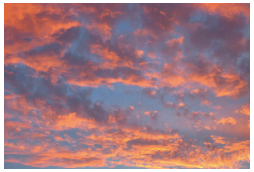

Bomen aan het Gein:
opkomende maan, 1907

Heeft Mondriaan in het schilderij dat je hebt gekozen veel details geschilderd?

- ☐ Ja, ik zie veel kleine dingetjes.
- ☐ Nee, Mondriaan schilderde vlot. Hij besteedde geen aandacht aan tierelantijnen.

Mondriaan schilderde graag op verschillende momenten van de dag. Het landschap ziet er 's ochtends anders uit dan in de avondschemering.

Op welk tijdstip van de dag maakte Mondriaan het schilderij dat je hebt gekozen, denk je?

Verbind het plaatje met de juiste woorden.

- ☐ Storm
- ☐ Regen met zonlicht
- ☐ Nacht
- ☐ Zomermiddag
- ☐ Ondergaande zon

Wat zou jij allemaal meenemen als je buiten in het weiland gaat schilderen? Kruis aan.

Zijn er nog meer spullen die je mee zou nemen? Teken ze in de vakjes.

Noem twee argumenten waarom de schilderijen hier op zaal wel/niet aan de open lucht zijn geschilderd.

De rode wolk, 1907

RUIMTE 4

Avond: De rode boom, 1908-1910

Bos bij Oele, 1908

OVER PIET MONDRIAAN

Vanaf 1908 ging Mondriaan een aantal jaar naar Domburg in Zeeland. Hij begon de kleuren te 'verbrokkelen'. Het werden stippels, strepen en blokjes. In plaats van donkere kleuren gebruikte hij felle kleuren. In Zeeland schilderde hij vooral duinen, molens en zeegezichten.

Bestaan de kleuren die Mondriaan gebruikte voor het grootste deel uit wit? Dan zijn het pastelkleuren. Deze zijn altijd licht van kleur.

Bekijk het schilderij *Zee na zonsondergang* of kies een ander schilderij met zee en duinen hier op zaal.

Piet Mondriaan, Zee na zonsondergang, 1909

Wat wilde Mondriaan laten zien, denk je?

- O Het strand precies zoals in het echt.
- O Het tintelen van licht en kleur.

Welke 3 kleuren heeft hij het meest gebruikt? Beschrijf de kleur zo goed mogelijk, dus niet 'geel' of 'groen'. Schrijf in elk blokje een kleur.

Wat krijg je als je 2 basiskleuren mengt?

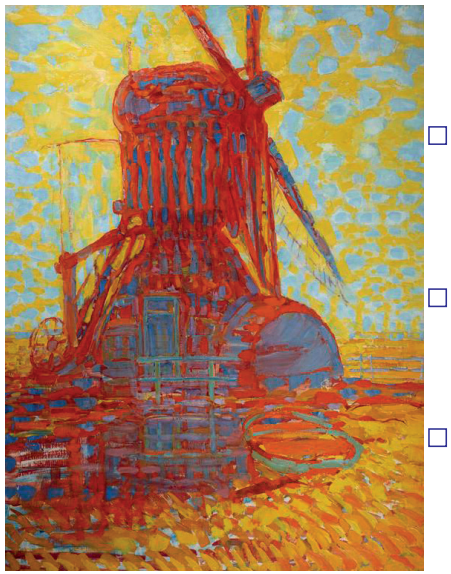
Geel & Blauw: ----------
Blauw & Rood: ----------
Rood & Geel: ----------

Is er sprake van een sterk contrast tussen de kleuren in het door jou gekozen schilderij? Noem een aantal kleuren om je antwoord te onderbouwen.

KLEUR: Er zijn kleuren die kun je niet zelf maken door andere kleuren te mengen. Dat zijn de 3 basiskleuren geel, rood en blauw.

KLEURCONTRAST: Een contrast kun je zien als een tegenstelling. Het eenvoudigste kleurcontrast ontstaat door kleuren tegen elkaar aan te zetten.

RUIMTE 4

Piet Mondriaan, Molen;
Molen bij zonlicht, 1908

Bekijk het schilderij *Molen; Molen bij zonlicht*. Je kunt de zon niet zien op het schilderij.Maar aan welke kant staat hij, denk je?

Zet daar een kruis in het vakje.

Welke kleuren heeft Mondriaan bij het schilderij *Molen; Molen bij zonlicht* het meest gebruikt?

- O Primaire kleuren
- O Secundaire kleuren
- O Tertiaire kleuren

KLEUR:
Dit is de kleurencirkel van Johannes Itten.

Het werkt zo:
De 3 kleuren in het midden -*geel, rood en blauw*- zijn de belangrijkste kleuren. Deze drie kun je namelijk niet zelf maken door andere kleuren te mengen. Deze noemen we primaire kleuren (*primair = eerste*). Meng je 2 primaire kleuren, bijvoorbeeld blauw en geel, krijg je een secundaire kleur: groen (*secundair = tweede*). De buitenste cirkel van kleuren noemen we de tertiaire kleuren (*tertiair = derde*).

Bekijk het schilderij *Molen bij Domburg*, 1908
Is deze molen ook bij zonlicht geschilderd?

- O Ja, want .....
- O Nee, want .....

Vanuit welk standpunt heeft Mondriaan de molen geschilderd?

- O Van bovenaf
- O Van onderaf

Hoe noem je dit, denk je?

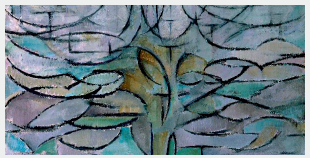
- O Kikvorsperspectief
- O Vogelvluchtperspectief

Vergelijk *Molen bij Domburg* met *Molen bij Zonlicht.*

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

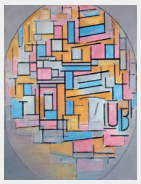

Piet Mondriaan,
Molen bij Domburg, 1908

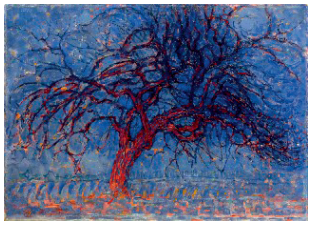
Bloeiende appelboom, 1912

RUIMTE 4 & 7

Compositie in ovaal met kleur-vlakken 2, 1914

RUIMTE 7 & 8

Piet Mondriaan, Avond;
De rode boom, 1908-10

OVER PIET MONDRIAAN

Daarna schilderde Mondriaan bomen. De takken van de bomen veranderen in lijnen. En ook de lijnen 'verbrokkelde' hij uiteindelijk, totdat je niet meer ziet wat ze voorstellen. Dit zijn 3 schilderijen van dezelfde appelboom. Deze oude boom stond in de tuin van vriendinnen van Mondriaan.

Piet Mondriaan,
De grijze boom, 1911

Waar besteedde Mondriaan de meeste aandacht aan? Kruis aan.

- ☐ Kleur ☐ Lijn ☐ Licht ☐ Ritme
- ☐ Kleur ☐ Lijn ☐ Licht ☐ Ritme
- ☐ Kleur ☐ Lijn ☐ Licht ☐ Ritme

Piet Mondriaan,
Bloeiende appelboom, 1912

Wat voor lijnen gebruikte Mondriaan het meest? Kruis aan.

- ☐ Gebogen
- ☐ Verticaal
- ☐ Horizontaal
- ☐ Diagonaal

Gebogen lijn: ⌒

Horizontale lijn: —

Verticale lijn: |

Diagonale lijnen: ／ ＼

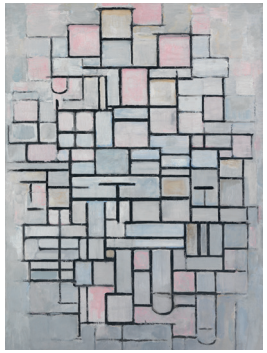
RUIMTE 7

Als je goed kijkt, zie je soms nog wat het schilderij voorstelt. Zoals hier, Mondriaan schilderde namelijk (vul in).

Mondriaan liet de zichtbare werkelijkheid steeds meer los. Dat noem je abstraheren.

Piet Mondriaan,

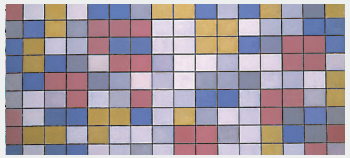
Piet Mondriaan,
Compositie No.4, 1914

OVER PIET MONDRIAAN

RUIMTE 8

Mondriaan verhuisde naar Parijs. Hij vond daar de lijnen en vlakken van de gebouwen interessant. Horizontale en verticale lijnen krijgen de nadruk in zijn werk. Hij schilderde rechthoekige vlakken.

Mondriaan werd in Parijs geïnspireerd door zijn directe, stedelijke omgeving. Bekijk het schilderij Compositie No.4, 1914. Vergelijk het schilderij de bloeiende appelboom dat je eerder hebt gezien. **Noem de overeenkomsten en verschillen.**

Rastercompositie 9: dambordcompositie heldere kleuren, 1919

RUIMTE 8&9

Mondriaan zocht naar harmonie en evenwicht in zijn kunst. Je moet voelen dat het goed is. Hij koos de basis-kleuren als belangrijkste kleuren: geel, rood en blauw. Verder trok hij zwarte lijnen. Dikke en dunne. De achtergrond wordt lichtgrijs, licht-blauw of wit.

Mondriaan veranderde niet alleen zijn manier van schilderen maar ook de inrichting van het atelier waarin hij werkte. Bekijk de maquettes van zijn ateliers in Amsterdam, Parijs en New York. Welk atelier vind je goed passen bij het werk dat hij maakte? Leg uit waarom je dat vindt.

Het atelier in ----------

omdat ----------

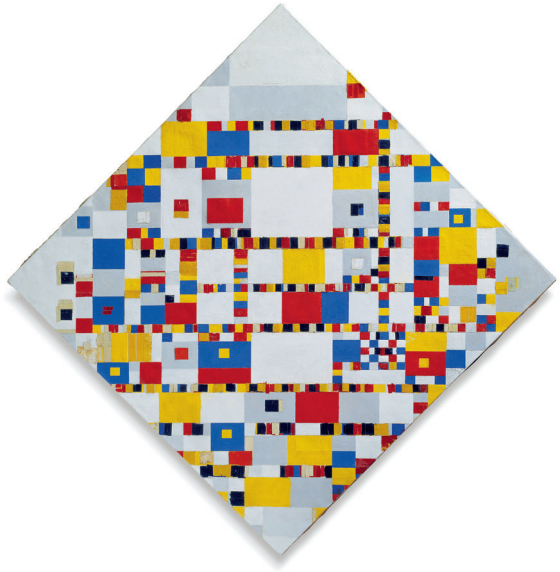
Compositie met groot rood vlak, geel, zwart, grijs en blauw, 1921

RUIMTE 10

OVER PIET MONDRIAAN

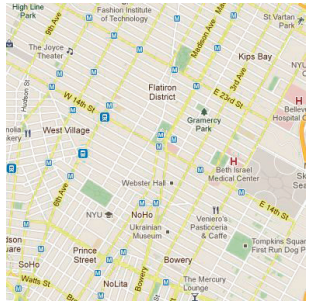
Toen de Tweede Wereldoorlog uitbrak, vluchtte Mondriaan naar Londen en later naar New York. Mondriaan kreeg nieuwe energie in New York. Hij hield erg van de drukte en beweging in de stad. Er ontstonden schilderijen met gekleurde lijnen en veel blokjes.

Bekijk dit schilderij: *de Victory Boogie Woogie.*

Piet Mondriaan, Victory Boogie Woogie, 1942-44

Mondriaan wilde in dit schilderij iets van de stad New York laten zien: de rechte lijnen van de straten en het drukke verkeer. Kijk maar naar de foto's hieronder

Stadskaart van New York

Het drukke verkeer in de straten van New York

Compositie met gele lijnen, 1933

RUIMTE 10

Compositie met lijnen en met kleur III, 1937

Welke klanken roept de Victory Boogie Woogie bij je op? Kruis één instrument en leg uit waarom je de klank wel/niet vindt passen bij het schilderij.

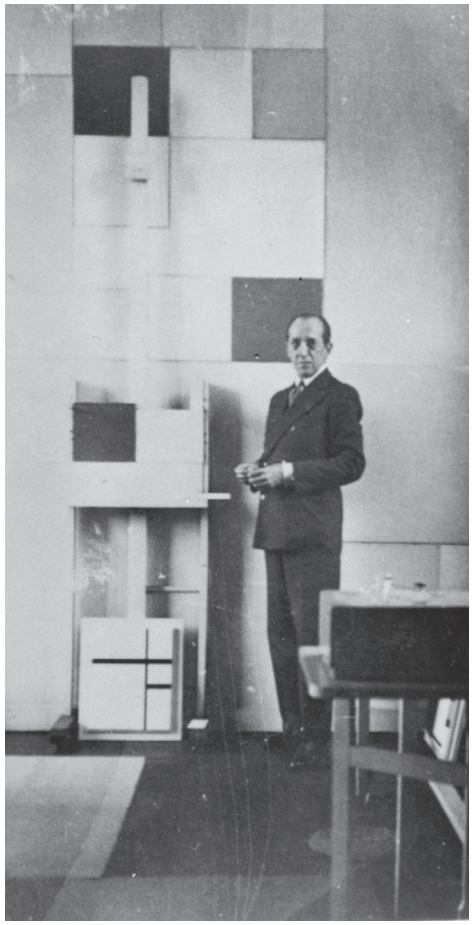
Piet Mondriaan raakte ook geïnspireerd door een nieuwe vorm van muziek: de Boogie Woogie. Die was net in de mode. Het lijkt alsof je het ritme van de muziek terugziet in het ritme van de kleurvlakken.

Sommige begrippen gebruik je zowel in verband met muziek als met schilderkunst. Weet jij wat ze betekenen? **Kruis aan welke begrippen uit de muziek je vindt passen bij dit schilderij.**

- O compositie
- O (klank)kleur
- O tempo
- O beweging
- O harmonie
- O contrast

Wanneer je dichterbij kijkt, zie je dat het schilderij nog niet af is. Mondriaan had namelijk een trucje om te experimenteren met het ritme van kleurvlakjes. **Wat voor soort materiaal gebruikte hij vóórdat hij een vlak met olieverf schilderde?**

- O Gekleurd papier
- O Waterverf
- O Viltstift
- O Gekleurd plakband

Piet Mondriaan in het atelier aan de Rue du Départ, Parijs, zomer 1932. Foto: Charles Karsten

Victory Boogie Woogie, 1942-1944

Kies een ander schilderij hier op zaal. Vergelijk de sfeer van dit schilderij met de Victory Boogie Woogie. Noem het eerste wat in je opkomt.

Maak een schets van de compositie.

Dit is het einde van de kijkwijzer. Maar er is nog veel te zien en te doen in het museum! In deze tentoonstelling vind je nog veel kunstwerken van andere kunstenaars uit dezelfde tijd als Mondriaan. Ontdek de overeenkomsten!

Jeugdroman Mister Orange
Truus Matti heeft voor kinderen vanaf 9 jaar een fantastisch boek geschreven over een jongen genaamd Linus die regelmatig sinaasappels naar Mondriaan brengt. Er is niemand die fantasie zo serieus neemt als Mondriaan... Het boek is te koop in de museumwinkel voor € 14,95.

Gratis kleurplaten
Wouter van Reek heeft speciaal voor ons een kleurplaat gemaakt van Keepvogel en Kijkvogel in het spoor van Mondriaan. Deze vind je in het midden van dit boekje. Deze en andere kleurplaten zijn ook gratis te downloaden van onze website: www.gemeentemuseum.nl.

Mondriaanhuis
Wil je het huis wel eens zien waar Piet Mondriaan is geboren? Dat kan. Het staat in Amersfoort en is nu een museum. Mondriaan woonde er totdat hij 8 jaar werd. De school waar Mondriaans vader hoofd was staat ernaast. Kijk op: www.mondriaanhuis.nl

Villa Mondriaan
Toen hij 8 jaar oud was, verhuisde de familie van Mondriaan naar Winterswijk. In hun woonhuis zijn nu vroege schilderijen van Mondriaan tentoongesteld. Ook het werk van kunstenaars die door Mondriaan geïnspireerd raakten, kun je hier zien.

Lees- en verteltekst Mondriaan voor beginners
Als je wat meer wilt weten over Piet Mondriaan lees dan de lees- en verteltekst Mondriaan voor beginners. Je vindt hem op www.gemeentemuseum.nl bij 'jeugd' t/m 12 jaar.

© Gemeentemuseum Den Haag
Afdeling Educatie, herzien november 2017
Tekst: Esther van der Sprong,
Andrea Freckmann
Vormgeving: afdeling Foto & Vorm

© 2012 Mondriaan/Holtzman Trust c/o
HCR International, Washington D.C.